

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม
ของตำบลบัวมาศ อำเภอปรือ จังหวัดมหาสารคาม สรุปผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อค้นพบด้านปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า

ตำบลบัวมาศเป็นตำบลที่ประวัติความเป็นมายาวนาน ปัจจุบันตำบลบัวมาศถูกแบ่งตามลักษณะทางการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน ผู้คนในตำบลมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน โดยมีตำบลบัวมาศเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อาชีพหลักของคนในตำบล คือ การทำนา เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำไร่นาสวนผสม ผู้คนในหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นเด็กกับคนวัยชรา คนวัยหนุ่มสาววัยทำงานส่วนใหญ่จะไปทำงานรับจ้างที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เป็นตำบลที่มีวัฒนธรรมที่เป็นตัวตนของตนเองในด้านต่างๆ ที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตหลายอย่าง วัฒนธรรมในบางด้านบางเรื่อง เช่น วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าซิ่น ใส่งโสร่ง วัฒนธรรมการกินอาหาร และประเพณีการลงแขกทำนา เริ่มจะเลือนหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและเทคโนโลยี แต่ยังคงรักษาประเพณีที่ได้ถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต มีการจัดงานประเพณีอยู่ตลอดปี เพื่อรักษาประเพณีอันดีงามให้ลูกหลานได้ซึมซับและสืบทอดประเพณีเหล่านี้ทั้งสิบสองเดือนต่อไปเพื่อให้ความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ครอบครัวและการประกอบอาชีพให้ประสบผล มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน ไม่ล่วงล้ำหรือทำลายสถานที่เหล่านี้และก่อนทำกิจกรรมใดๆจะมีพิธีบนบานศาลกล่าวบวงสรวงขอพรทุกปี

2. ข้อค้นพบด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มี 15 เรื่อง ได้แก่ ภูมิปัญญาเรื่องประวัติบัวมาศ ภูมิปัญญาเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาเรื่องมัดหมี่ ทอผ้าไหม ภูมิปัญญาเรื่องหมอยาสมุนไพร ภูมิปัญญาเรื่องทอผ้าฝ้าย ภูมิปัญญาเรื่องหมอยาแก้พิษแม่ลูกอ่อน ภูมิปัญญาเรื่องทำส้มปลาท่อง ภูมิปัญญาเรื่องทอเสื่อกก ภูมิปัญญาเรื่องจักสาน ภูมิปัญญาเรื่องหาปลา ภูมิปัญญาเรื่องทำปลาร้า ภูมิปัญญาเรื่องการเก็บเห็ดป่า ภูมิปัญญาเรื่องคอนปู้ตา ภูมิปัญญาเรื่องการสานแห และภูมิปัญญาเรื่องแก้พิษงู และได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาเป็น 4 หมวด ได้แก่ ประเภทที่ 1 ภูมิปัญญาด้านอาหาร ประเภทที่ 2 ภูมิปัญญาด้านเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ ประเภทที่ 3 ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค และ ประเภทที่ 4 ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ

3. ข้อค้นพบด้านรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีรูปแบบเรียกว่า 2๗3๗ ประกอบด้วยวิธีการ 5 วิธีการ ดังนี้

- 1.วิธีการที่ 1 ซอม (แอบดู) แอบดู แอบมองการทำงานของภูมิปัญญา
- 2.วิธีการที่ 2 ซ่อย (ช่วยเหลือ) เข้าไปช่วยภูมิปัญญาทำงาน
- 3.วิธีการที่ 3 ส่อ (ซักถาม) ซักถามข้อสงสัย วิธีทำงาน หาคำรู้จากตัวภูมิปัญญา
- 4.วิธีการที่ 4 โส (จับกลุ่มคุย) พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้
- 5.วิธีการที่ 5 สอน ถ่ายทอดให้องค์ความรู้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากอดีตถึงปัจจุบัน

ชาวตำบลบัวมาศอพยพมาจากเมืองศรีภูมิ (อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด) การเปลี่ยนแปลงทางสภาพสิ่งแวดล้อมทำให้ชาวตำบลบัวมาศต้องย้ายที่ตั้งของหมู่บ้านสามครั้ง จนมาถึงที่ตั้ง ณ ปัจจุบัน ปัจจุบันตำบลบัวมาศถูกแบ่งตามลักษณะทางการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน ผู้คนในตำบลมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน โดยมีหมู่บ้านเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อาชีพหลักของคนในตำบล คือ การทำนา เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำไร่นาสวนผสม ผู้คนในหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นเด็กกับคนวัยชรา คนวัยหนุ่มสาววัยทำงานส่วนใหญ่จะไปทำงานรับจ้างที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เป็นตำบลที่มีวัฒนธรรมที่เป็นตัวตนของตนเองในด้านต่าง ๆ ที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตหลายอย่าง วัฒนธรรมในบางด้านบางเรื่อง เช่น วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าซิ่น ใส่งโสร่ง นิยมใส่ชุดแต่งกายตามสมัยนิยม วัฒนธรรมการกิน ที่ปัจจุบันไม่ชอบกินอาหารที่ประกอบขึ้นเอง ชอบกินอาหารฟาสต์ฟู้ดและประเพณีการลงแขกทำนา เริ่มจะเลือนหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและเทคโนโลยี จากการที่ฝนไม่ตกตามฤดูกาล การทำนาแบบดั้งเดิมที่เริ่มจากตกกล้า ต่อด้วยการถอนต้นกล้า นำต้นกล้ามาปักดำ ไม่สามารถทำได้ ต้องหันมาทำนาหว่านเพราะนาหว่านต้นข้าวจะหยั่งรากลึกช่วงฝนทิ้งช่วงจะไม่ยืนต้นตายง่าย การลงแขกทำนาหรือลงแขกเกี่ยวข้าวก็เลือนหายไป ด้วยเหตุที่ต้องรีบเดินทางไปทำงานรับจ้างที่ต่างจังหวัด ใช้รถเกี่ยวข้าวพร้อมสีออกมาเป็นเมล็ดสามารถประหยัดเวลาและกำลังแรงงานได้ แต่ยังคงรักษาประเพณีที่ได้ถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต มีการจัดงานประเพณีอยู่ตลอดปี เพื่อรักษาประเพณีอันดีงามให้ลูกหลานได้ซึมซับและสืบทอดประเพณีเหล่านี้ทั้งสิบสองเดือนต่อไปเพื่อให้ความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ครอบครัวและการประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่สำคัญของหมู่บ้านอันได้แก่ คูบัวมาศ และดอนปู่ตา จะไม่ล่วงล้ำหรือทำลายสถานที่เหล่านี้ และก่อนจะลงมือทำกิจกรรมใดๆ ในหมู่บ้าน จะมีพิธีบนบานบวงสรวงขอพรตลอด สอดคล้องกับ เถลิยว บุรีภักดีและคณะ (2545 : 44-45) ที่ให้ความหมายของ ชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มคนหรือบริเวณที่กลุ่มคนนั้น ๆ อยู่รวมกันได้ทั้ง ๆ ที่แต่ละคนมีความแตกต่างกัน หรือความหลากหลายในชุมชนนั้น เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ ไพบูลย์

วัฒนธรรม (2540 : 161) ที่ให้ความหมาย ของชุมชน ว่า หมายถึง กลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือ ความสนใจร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ สร้อยสุวรรณ(2550 : 198-205) ที่พบว่า “ไทเลย”ส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่ยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีตามแนวบรรพบุรุษมาด้วยดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของโรว์แลนด์ (Rowland, 2007 : 229-288) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา : การรบกวนและการฟื้นฟูด้านจิตวิญญาณและที่ดิน พบว่า กระบวนการฟื้นฟูและการรบกวนธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญา มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม,ระบบนิเวศ รวมถึงชุมชนและตัวบุคคล

2. องค์กรความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัด

มหาสารคาม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีหลากหลายสาขา ผู้มีความรู้ในแต่ละสาขา แต่ละประเภทจะมีอยู่หลายคน แต่ส่วนมากอายุจะอยู่ในวัยชราแล้ว โดยองค์กรความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ภูมิปัญญาที่มีความสามารถในการสืบทอดมี 15 เรื่อง ได้แก่ ภูมิปัญญาเรื่องประวัติตำบลบัวมาศ ภูมิปัญญาเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาเรื่องมัดหมี่ ทอผ้าไหม ภูมิปัญญาเรื่องหมอยาสมุนไพร ภูมิปัญญาเรื่องทอผ้าฝ้าย ภูมิปัญญาเรื่องหมอยาแก้พิษแม่ลูกอ่อน ภูมิปัญญาเรื่องทำส้มปลาจ่อม ภูมิปัญญาเรื่องทอเสื่อกก ภูมิปัญญาเรื่องจักสาน ภูมิปัญญาเรื่องการทำปลา ภูมิปัญญาเรื่องทำปลาร้า ภูมิปัญญาเรื่องการเก็บเห็ดป่า ภูมิปัญญาเรื่องคอนปู้ตา ภูมิปัญญาเรื่องการสานแห และภูมิปัญญาเรื่องแก้พิษงู และได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาเป็น 4 หมวด ได้แก่ ประเภทที่ 1 ภูมิปัญญาด้านอาหาร ประเภทที่ 2 ภูมิปัญญาด้านเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ ประเภทที่ 3 ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค และ ประเภทที่ 4 ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554 : 48- 51) ที่ระบุว่าให้มีการสนับสนุนการค้นคว้าอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และปลูกฝังความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้าง โอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่ สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ

ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการการเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับยศ สันตสมบัติ (2542 : 63 - 68) และสุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540 : 34 – 41) ที่แบ่งภูมิปัญญาออกเป็น ภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อการยังชีพ มีขึ้นเพื่อการมีชีวิตรอดอยู่อย่างมีความสุขสบายตามอัตภาพ ภูมิปัญญาเรื่อง ของอาหารและยา เป็นการบรรเทาอาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อยที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น คน ทรง หมอสมุนไพร ผู้ทำการประกอบพิธีกรรม ภูมิปัญญาเรื่องระบบการผลิตและการจัดการ ทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนและพัฒนาจากความรู้พื้นฐานในด้านองค์ความรู้จัดการระบบการ ผลิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในรูปของความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติ

3. รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัว งาม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัว งาม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยการนำแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมที่ว่าด้วยการปรับตัว ให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ ที่ 11 ที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนหมู่บ้านรู้จักรักเหง้าความเป็นมาของหมู่บ้าน รู้จักรักษา เอกสิทธิ์ความเป็นตัวตนของชุมชนท้องถิ่นไว้ หลักพุทธธรรม(อิทัปปัจจยตา) การเกิด การดับ สูญหากไม่เรียนรู้สืบทอดไว้ภูมิปัญญาอาจสูญหายไป และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ในการศึกษาองค์ความรู้ ความเป็นตัวตนของชุมชนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชน มา เป็นแนวทางในการสังเคราะห์ได้รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศ วัฒนธรรม ของตำบลบัวงาม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีรูปแบบเรียกว่า 2๓3๕ ประกอบด้วยวิธีการ 5 วิธีการ ดังนี้

1. วิธีการที่ 1 ซอม (แอบดู) แอบดู แอบมองการทำงานของภูมิปัญญา
2. วิธีการที่ 2 ซ่อย (ช่วยเหลือ) เข้า ไปช่วยภูมิปัญญาทำงาน
3. วิธีการที่ 3 ส่อ (ซักถาม) ซักถามข้อสงสัย วิธีทำงาน หาคำถามความรู้จากตัว ภูมิปัญญา
4. วิธีการที่ 4 โส (จับกลุ่มคุย) พุดคุย แลกเปลี่ยนความรู้
5. วิธีการที่ 5 สอน ถ่ายทอดให้องค์ความรู้

สอดคล้องกับรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ (2545: 15-17) ได้นำเสนอไว้ว่าการสืบทอดภูมิปัญญาแห่งแรกคือ ภายในครอบครัว จากพ่อ แม่ ลูก เครื่องญาติใกล้ชิดที่ถ่ายทอดให้กันและกัน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา ความรู้หลาย

อย่างจะมีการเผยแพร่ให้แก่คนอื่น ถือว่าเป็นมรดกของวงศ์ตระกูล เช่น ความรู้เรื่องการรักษาโรค ยาสมุนไพร ส่วนใหญ่จะมีเคล็ดลับที่จะถ่ายทอดให้คนที่ต้องการให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นมรดก ดังกล่าวนั้น อย่างไรก็ตามมีหลายๆ อย่างที่ไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่าเป็นการถ่ายทอดหรือการสืบทอด เพราะการเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น พ่อสอนลูกให้ไถนาดูแลเลี้ยงสัตว์ สอนให้ตีเหล็ก เป็นการถ่ายทอดโดยการลงมือปฏิบัติร่วมกัน เป็นคนช่วยพ่อ ดูว่าพ่อทำอะไรแล้วก็เลียนแบบพ่อ สอดคล้องกับสามารถ จันทรสุรีย์ (2536 : 150-152) ที่กล่าวว่าชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาตลอด และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งตลอดมา ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้ สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุริยา มาตย์คำ (2552 : 226-265) ที่พบว่า ผลการศึกษาวิธีการสืบทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านด้วยการใช้สมุนไพรในประเทศไทยในด้านระบบการสืบทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน มีระบบการสืบทอดที่แตกต่างกันไปมี 6 ระบบ ได้แก่ การสืบทอดจากบรรพบุรุษ การสืบทอดในระดับเครือญาติ การสืบทอดจากหมอพื้นบ้านส่วนบุคคลผู้สนใจ การสืบทอดจากหมอพื้นบ้านสู่ผู้เข้ารับการรักษาที่หายแล้ว การสืบทอดจากสถานการศึกษา การสืบทอดจากตำราโบราณ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ (2551 : 518 - 608) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนอันเนื่องมาจากผลกระทบของปัจจัยภายนอกส่งผลต่อการสืบทอดแห่งตุ๊ก ในลักษณะของการปรับตัว การปรับรูปแบบการสอน การปรับวิธีการสอน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554 : 48) ที่ระบุว่าให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้ให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การดำเนินการตามรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ให้ประสบผลสำเร็จ ผู้รับการสืบทอดสามารถจดจำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้ชัดเจนไม่หลงลืมและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดได้ ควรนำสื่อสมัยใหม่ เช่น กล้องวิดีโอเข้ามาบันทึกขั้นตอนวิธีการหรือ

เรื่องราวต่าง ๆ ของภูมิปัญญาแต่ละเรื่องเก็บไว้ มิให้หลงลืมสามารถนำกลับมาดูทบทวน ความจำอีกทั้งยังสามารถนำไปเผยแพร่ส่งต่อความรู้ไปสู่ผู้ที่สนใจได้

1.2 โรงเรียน ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือหน่วยงาน ที่ทำงานด้านวัฒนธรรม ควรนำรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมไปปรับใช้ในการจัดกระบวนการ เรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้สามารถจดจำและธำรงรักษาภูมิปัญญา อันเป็น มรดกทางวัฒนธรรมของไทยไม่ให้สูญหายไปตามกระแสการไหลเวียนทางวัฒนธรรมในการ เปิดประเทศเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยการนำรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศ วัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ไปใช้เป็นวิธีการส่งเสริมให้เกิด การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้มี คุณภาพเกิดความยั่งยืนสืบไป เช่น ทุ่งบัวมาศ ที่มีหนองน้ำล้อมรอบ และดอนปู่ตาที่มีสภาพเป็น ป่ารกชัฏ ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ จะทำให้ผู้คนมีความเชื่อศรัทธาและเคารพนับถือ ไม่นุกรุกไปทำลายต้นไม้ สัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว จะทำให้เกิดการรักษาความสมดุล ของธรรมชาติป่าไม้ สิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาในการทำให้คนกับป่าอยู่ ร่วมกันได้ เป็นการคืนระบบนิเวศให้ธรรมชาติ หรือการมัดหมี่ ทอผ้าไหม หากส่งเสริมให้เกิด การรวมกลุ่ม เป็นกลุ่มมัดหมี่ทอผ้าไหม นำภูมิปัญญาที่มีมาร่วมมือกันในการผลิต หากมัดหมี่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จะทำให้เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างดีเกิด ความยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน